

Stjepan Sakač

OSNUTAK CARSTVA KIRA VELIKOG

Njegovo povijesno značenje prigodom 2500-godišnjeg jubileja

»Vjesnik u srijedu« je u svom broju od 21. I 1971. donio reportažu »kao prvu u seriji o Iranu, nekadašnjoj Perziji, koji ove godine slavi dvije (i po) tisuće godina postojanja«. Napisala ju je Jelica Golić, koja je zbog pisanja o toj zemlji odlikovana Ordenom krune šaha Reze Pahlavija i nagrađena zlatnom medaljom.

Budući da se u reportaži potkrala netočnost s obzirom na broj godina jubileja i premalo je istaknuto značenje jubileja s obzirom na Kira II Velikog, donosimo za naše čitaoce članak Stjepana Sakača, koji je u nekadašnjem Životu napisao nekoliko rasprava o vezama starih Hrvata sa starim ahemenidskim Iranom. Za one koje može zanimati predmet dajemo dio te bibliografije na kraju članka. Ovim prikazom se Obnovljeni život pridružuje radosnoj i slavnoj proslavi današnjeg carskog Irana.

Prvi iransko-perzijski »kralj kraljeva« bio je Kir II Veliki (559—529. prije Krista). Carem je postao godine 539. prije Krista. Dvadeset pet (ne dvadeset, kako piše VUS) stoljeća iranskog carstva dobije se ako se uz 529 godina prije Krista pribroji 1971. godina naše kršćanske ere, tj. $529 + 1971 = 2500$. No ako se taj slavni jubilej računa od samog početka carstva, tj. od g. 539 prije Krista, onda se kao jubilarna godina dobije g. 1961. Izvan carskog Irana doista su pojedine države i različite kulturne institucije počele već g. 1961. slaviti značajan iranski jubilej. Među prvima bila je Sv. Stolica. Ona je na poticaj

---

Stjepan Krizin Sakač rođen 1890. (Kapela Kalnička); 1915. stupio u Družbu Isusovu, studirao u Rimu (Gregorijana, Orijentalni institut) i u Innsbrucku, dr. teologije, filozofije te istočnih crkvenih znanosti, profesor (i rektor) teologije u Sarajevu, Dubnu (Ukrajina), magister novaka u Albertyju (Bijela Rusija), profesor crkvene povijesti na Orijentalnom institutu u Rimu. Proučava najstariju hrvatsku povijest i ćirilometosku problematiku te je sa tog područja izdao niz studija u domaćim i stranim publikacijama.

gosp. Mohameda Saed Magreja, kod nje akreditiranog iranskog ambasadora, odabrala g. 1962. za proslavu. Ambasador Saed je te godine završavao svoju dugu i zaslužnu diplomatsku karijeru. Stoga je proslava imala dvostruku svrhu: očitovati »šah-in šahu« Mohamedu Rezi Pahlavi i cijelom iranskom narodu čestitke i dobre želje Svete Stolice, a ujedno zahvaliti i izraziti priznanje čestitom diplomatu-državniku. Rektor Papinskog orijentalnog instituta, Alfons Raes SI organizirao je cijelu proslavu. Tom zgodom je Stjepan Sakač napisao u *L'Osservatore Romano* (12. svibnja 1962, str. 3) historijsko obrazloženje tog jubileja: *La fondazione dell'Impero di Ciro il Grande: Il suo significato storico nella ricorrenza del duemilacinquecentesimo anniversario*. Taj članak donosimo ovdje u hrvatskom prijevodu našeg suradnika Predraga Belića, koji je priredio i bibliografsku bilješku na kraju članka.

(Napomena uredništva)

U rujnu 539. prije Krista obistinilo se ono *Mane, tekel, fares* što ga bijaše predskazao prorok Danijel (5, 25—31): babilonska država pade u ruke Kira II Ahemenovića, perzijskog kralja i već gospodara velikih kraljevstava Međana, Asiraca i Lidije Kreza Bogatog. Zavladao je još i veličanstvenom prijestolnicom novobabilonskoga kraljevstva i priključivši svojim posjedima njene zavisne države — prije svega Siriju, sretni je Kir (559—529. prije Krista) postao uistinu »veliki kralj kraljeva«. Njegova je carevina sabrala brojne narode — iranske i neiranske — od Indije pa sve do Sredozemlja, od Kavkaza, Kaspijskog mora i oaza Centralne Azije pa sve do Crvenog mora i Indijskog oceana. Metropole novog carstva bili su slavni gradovi Ekbatana, Suza i Babilon. Ponosna plemena i narodi arijaca ili Iranaca, što su pripadali indoevropskoj jezičnoj i kulturnoj skupini, zahvaljujući Kiru i njegovim neposrednim prethodnicima — medskim kraljevima Kijaksaru (625—585) i Astijagu (585—550) — usvojile antičku gradsku uljudbu koja se stoljećima razvijala u Elamu, Mezopotamiji, Maloj Aziji, Siriji i Fenikiji. Velike dobrotvorke rijeke Hilmend, Kerkha, Tigris, Eufrat, Araks i Halys, kao i teklički, karavanski i vojnički putovi što su povezivali Indiju i Centralnu Aziju s lukama Sredozemnog i Crnog mora, nadoše se odjednom u rukama jednog jedinog iranskog suverena — Kira Velikog.

Prema tome, prošlo je dvije tisuće i pet stotina godina otkako je Kirovim djelom osnovano prvo iransko carstvo Ahemenovića, što je više od dva stoljeća i po oblikovalo stari carski Iran i, određujući mu sudbinu, udarilo temelje onoj *pax iranica*, kojoj treba zahvaliti što je postavljena prva karika koja je povezivala velike azijske civilizacije s civilizacijama Egipta i Helade. Prvi put u povijesti čovječanstva omogućeno je Indoevropljanima, Semitima i Afričanima da se u vrijeme prilično dugih perioda mira počnu susretati i solidarno surađivati oko svog napretka i zajedničkog blagostanja. Tome je polazna točka bio pad Babilona u Kirove ruke.

I to je taj veliki događaj što ga moderni Iran želi da ove godine obnovi u našem sjećanju.

Prva spontana reakcija na vijest da se kani proslaviti osnutak jednog carstva mogla bi u naše dane biti izražena oklijevanjem ili čak očitim odbijanjem: dosta je već tih proslava osvajača! To su, naime, bili oni stari ili moderni, zapadni ili istočni, na koncu konca ipak tirani i ugnjetavači! Ipak onaj tko znade svladati taj prvi osjećaj i koji iz bližega promotri poseban Kirov slučaj, brzo će primijetiti kako mu se onaj prvi negativan utisak pretvara u simpatično zanimanje. Stari Zavjet, napose veliki prorok Izaija, babilonska Kronika, klasički pisci Herodot, Ksenofont itd., kao i moderni učenjaci — npr. Alexandre Moret i R. Ghirshman — svi oni složno hvale izvanrednu etičku veličinu Kirovu i silnu važnost carstva što ga on bijaše osnovao.

Obrađujući carstva II i I milenija prije Krista A. Moret (cf. *Histoire générale: Histoire ancienne: Histoire de l'Orient*, t. II Paris 1936) veli da s Kirom Velikim »l'aurore de l'espérance se lève sur le monde oriental« (puče zora nade povrh svijeta Istoka). Za razliku od okrutnosti Asiraca, Kir je uvijek pokazivao blagost prema pobijedenima. (I c. p. 752) Još je oduševljeniji Ghirshman: »Novi vjetar je dunuo svijetom, odnoseći u nepovrat krikove klanih žrtava, gaseći požare pljačkanih gradova, oslobađajući narode iz ropstva.« (*Iran*, engleski prijevod Penguin Books 1954, str. 133)

I stvarno, Kir nije despotski nametao svojim novim podanicima ni svoje volje ni svojih zakona i perzijskih vjerovanja; oni su nastavljali živjeti prema vlastitim običajima i slobodno ispovijedati svoju religiju. U Babilonu se, na primjer, dao instalirati za suverena po vrhovnom bogu Marduku; Kira su bez otezanja pozdravili i pokorili mu se kao zakonitom nasljedniku nacionalnih kraljeva; slavili su ga kao osloboditelja od okrutne vladavine uzurpatora Nabunaida i sina mu Belsasara.

Više od svega valja istaknuti velikodušno Kirovo vladanje prema Židovima. Već prve godine svoje vladavine nad Babilonijom, on je rase-ljene Izraelce oslobodio ropstva u koje ih je 70 godina prije toga bio odvuкао Nabukodonosor. Jednim je ediktom dopustio onima koji su to htjeli da se vrate u Palestinu, da obnove hram i da odnesu svoj novac i ostala dobra. (2 Ljet 36, 23; Ezr 1, 1—4 sl.)

Time dolazimo do činjenice koja s kršćanskog gledišta tumači bolje negoli jednostavna ljudska umovanja neobične Kirove uspjehe i opravdava, štoviše, svjetuje proslavu osnutka njegova carstva. Prema Izaijinu proroštvu Kir je podignut, izabran i pomognut da izvrši poseban zadatak, tj. da ponizi i kazni neprijatelje Boga i Njegova izabranog naroda, da vrati u domovinu prognane Izraelce i da obnovi njihove gradove. No glavnim i vrhovnim ciljem svega toga morala je biti objava opstojnosti, moći, pravednosti i jedincatosti pravog Boga: »Nek se zna od Istoka do Zapada da osim Mene nema drugoga . . . Ja ga podigoh za pravednu stvar i Ja ću mu pokazati putove!« (Iz 45, 1—7, 13) Na Kirov se trijumf čak odnosi dobro poznati stih što je predoznačavao Mesijin dolazak: »Rosite,

nebesa, s visine i neka oblaci kiše pobjedom; zemlje bila rodna i nikhula, a plodom joj bilo spasenje i pravda!» (Ondje, stih 8) Komentirajući to mjesto, P. A. Vaccari kaže: »Žarkim željama prorok požuruje sretan događaj, bremenit sretnim posljedicama za izabrani narod i za cijeli svijet, kao što su osobno i nacionalno *spasenje*, pravednost u novom društvenom uređenju i priznavanje pravog Boga. Pjesnički poziva svu prirodu da sudjeluje u tako sretnim događajima.« (*La S. Bibbia I, Profeti*, — 1. Roma, Salani, str. 139)

Kad uočimo te historijske činjenice što ih istaknismo, biva nam samo po sebi jasno da iranski narod ima i te kako opravdanih razloga da svečano proslavi historijsku obljetnicu osnutka svoga carstva. Bilo bi poželjno da se prigodom tako važne proslave ostvari sve uspješnije i sve potpunije individualno i nacionalno spasenje, socijalna pravda, spoznaja pravog Boga i religiozna sloboda. Prikladno obnavljanje uspomene na izvanrednu historijsku zadaću Kira Velikoga neka bar posluži kao poziv na brižljivu obnovu i eventualno usavršavanje tako bitnih dobara ljudskoga društva.

BIBLIOGRAFIJA

1. O *kavkasko-iranskom podrijetlu Hrvata*, ŽIVOT 18 (1937) 1—25.
2. *Pravo značenje naziva 'Bijela' i 'Crvena' Hrvatska*, ŽIVOT 19 (1938) 332—339.
3. *Otkuda Hrvatima 'ban'?* ŽIVOT 20 (1939) 388—400.
4. *Krapina, Kijev, Ararat: krapinska, kijevska i armenska priča o trojici braće i jednoj sestri*, ŽIVOT 21 (1941) 129—149.
5. *Historijski razvoj imena 'Hrvat' od Darija I do Konstantina Porfirogenita (522. pr. Kr. do 959. posl. Kr.)*, ŽIVOT 23 (1942) 1—18.
6. *Tragovi staroiranske filozofije kod Hrvata*, ŽIVOT 24 (1943) 9—24.
7. *Intorno all'etnogenesi slava. Nuove opinioni sull'origine e la formazione dei popoli slavi*, LA CIVILTÀ CATTOLICA 100 (1949) vol. 4, 46—55; 262—273.
8. *Iranische Herkunft des kroatischen Volkesnamens*, ORIENTALIA CHRISTIANA PERIODICA 15 (1949) 313—340.
9. *Symboles eucharistiques dans l'ancien art croate (VIIe — XIIe s.)*, OSOBA I DUH 4 (1952) 17—40.
10. *The iranian origins of the Croats according to C. Porphyrogenitus, THE CROATIAN NATION. A SYMPOSIUM BY SEVENTEEN CROATIAN WRITERS. »Croatia«*. American Series, vol. three, Chicago 1955, 30—46.